

end dette er imidlertid de fire sider i Bocks bidrag, der river tæppet væk under en hel historisk litteratur. Her rummer bogen en sensation, men det er synd, at den er gemt bort i en sammenhæng, hvor alt for få vil søge og finde den.

Carsten Jahnke

| MIA MÜNSTER-SWENDSEN, THOMAS K. HEEBØLL-HOLM & SIGBJØRN OLSEN-SØNNESYN (RED.): *Historical and Intellectual Culture in the Long Twelfth Century: The Scandinavian Connection (Durham Medieval and Renaissance Monographs and Essays, 5)*. Institute of Medieval and Early Modern Studies, Durham University & Pontifical Institute of Mediaeval Studies, Toronto 2016, xiv + 322 s., EUR 100.

De seksten bidrag til denne antologi udspringer af et treårigt projekt om Danmarks ældste historieskrivning under Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation med deltagelse af Karsten Friis-Jensen, Mia Münster-Swendsen, Thomas Heebøll-Holm og Sigbjørn Olsen-Sønnesyn. Bidragene stammer fra konferencer og kollokvier afholdt i forbindelse med projektet. Med „det lange 12. århundrede“ menes der ifølge seriens udgivere tiden fra ca. 1050 til ca. 1225, og i denne periode ligger vel også hovedvægten i de emner, der behandles i artiklerne. Der argumenteres dog ikke særlig udførligt for relevansen af tidsrammen, og bidragene behandler emner fra Dudo af St. Quentin i 990'erne til den ungarske og norrøne litteratur i 1200-tallet og 1300-tallet. Antologien er dedikeret til mindet om Karsten Friis-Jensen (1947-2012), der døde, inden projektet var afsluttet. Som det er passende for en antologi viet til en klassisk filolog og tekstkritiker, er artiklerne tekstnære og forholder sig ofte til overlevering og tekstfastsættelse. Bidragene er arrangeret i fire grupper: Historieskrivning i europæisk sammenhæng og sammenligning, den engelske forbindelse, liturgi og historie samt dansk historieskrivning i nyt perspektiv.

Det første afsnit, om den europæiske sammenhæng, skal tjene som sammenligningsmateriale og rummer fire artikler om henholdsvis fyrstelige ægteskaber som anledning til historieskrivning, om fremstillingen af antagelsen af kristendommen i det middelalderlige Ungarn, om bispebiografierne i Adam af Bremens *De hamborgske ærkebispers historie* og endelig om fremstillingen af den hedenske fortid i den norrøne litteratur. Alle bidragene er velskrevne og interessante i sig selv, men dækningen af den europæiske sammenhæng er naturligt nok noget spredt, når der blot er fire. For en dansk læser er Lasse C.A. Sonnes arbejde om „The Northification of the Pagan Past in Old Norse Literature“ klart af størst interesse. Han konstaterer en højere grad

af nordisk selvbevidsthed med hensyn til opfattelsen af den hedenske fortid omkring århundredeskiftet fra 1100-tallet til 1200-tallet og forklarer den – efter at have diskuteret og afvist flere tidligere forklaringer – med et bevidst ønske om at give et modspil til det meget negative syn på Norden og nordboer, som fandtes blandt den internationale lærde elite.

Andet afsnit, om den engelske forbindelse, har tre artikler om henholdsvis indflydelsen fra William af Malmesburys værker om de engelske konger og bisper på nordisk historieskrivning, om kendskabet til den anglo-normanniske historieskriver Henry af Huntingdon i Danmark, særlig ved Roskilde Domkirke, samt en filologisk undersøgelse af de sproglige og litterære særpræg i *Ælnoth* af Canterburys historie om Knud den Hellige. Uden at forklejne de to første bidrag, der begge er skrevet af de førende kendere og forskere på hver deres felt, er Michael Winterbottoms undersøgelse af *Ælnoth* af meget stor interesse. Han indleder lidt ironisk med en undskyldning for, at titlen – „The Style of *Ælnoth*“ – er upræcis, fordi den burde være i flertal: Både prosa og poesi skal nemlig behandles. Desuden vil han ikke blot behandle *Ælnoth*s latinitet og hans verskunst, men også indholdet! En mester inden for klassisk filologi og latinsk middelalderfilologi har veloplagt kastet sig over et af de tidligste latinske bidrag til den danske historieskrivning. Winterbottom holder sig ikke tilbage med indsigtfuld og nådesløs kritik, og *Ælnoth* står tilbage som en skribent, hvis litterære ambitioner langt oversteg hans evner.

Det tredje afsnit, om forbindelsen mellem liturgi og historie, er centralt i antologien. Emnet er forsømt i dansk historieforskning, hvor teksterne til de officier, der blev sunget til helgenernes ære, slet ikke blev regnet for historiske beretninger og dermed ikke en del af historikerens kilder. Højst kunne de regnes for kilder til musikhistorien eller kirkehistorien. Kun ganske enkelte historikere, som Thomas Riis, har anvendt materialet som kilder til kongemagtens selvscenesættelse.

Afsnittet indledes med Sigbjørn Olsen Sønnesyns tankevækkende artikel om *Ælnoth* og de andre tekster om Knud den Hellige. *Ælnoth*s værk tolkes som først og fremmest en opbyggelig fremstilling, hvis hovedpublikum kom fra klostervæsenet. Formålet var ikke at drive kongelig propaganda, men at få læsere og tilhørere til at underkaste sig Guds vilje med samme fromhed som helgenkongen. Roman Hankeln behandler officieteksterne til Knud den Hellige, Olav den Hellige og Knud Lavard. Han gør omhyggeligt rede for, at de ikke er historieskrivning i snæver forstand, men tjener til karakteristik af helgenerne, bl.a. som ideelle herskere. Under gudstjenesten inddrages hele forsamlingen under afsyngelsen af officiet, og musikken bliver et fortolkningsværktøj, der kan betone de vigtigste passager. Nils Holger

Petersen tolker officieteksterne ind i en frelseshistorisk ramme – der som bekendt er universalhistorie – og hele den overordnede liturgiske ramme for kristendommen. Et meget spændende og tankevækkende bidrag i betragtning af frelseshistoriens betydning for Saxo Grammaticus, som er dokumenteret af Inge Skovgaard-Petersen. Dette spor behandles ikke i denne antologi, men sammen uddyber og støtter de hinanden.

Det fjerde afsnit rummer fem bidrag, der vil anlægge nye perspektiver på dansk historieskrivning. Uden at forklejne de øvrige bidrag er det navnlig to bidrag, der tiltrækker sig opmærksomhed. Mia Münster-Swendsen skriver om et gammelt emne i dansk historieforskning, nemlig den såkaldte Knud Magnussens krønike. En næsten klassisk spøgelseshistorie om en tabt krønike, der angiveligt kun kendes gennem enkelte citater hos den engelske historieskriver Ralph Niger. Mia Münster-Swendsen kan forhåbentlig endeligt lægge opfattelsen i graven, for hun argumenterer overbevisende for, at Ralph Niger ikke havde adgang til en sådan Knud Magnussens krønike. Hvis en sådan nogensinde har eksisteret, har den ikke efterladt sig kendte spor. I stedet tolkes de danske efterretninger hos den engelske historieskriver som meddelelser fra danske informanter, sandsynligvis i Reims eller Paris. Hjemmelsmanden kan have været den fratrådte ærkebisp Eskil eller dennes nevø Svend Aggesen, men også Knud Magnussens søn Valdemar, senere bisp i Slesvig, er en mulighed. Denne del af argumentationen er bestemt meget spekulativ, men også meget spændende. Thomas Heebøll-Holm undersøger i sit bidrag, hvorfor abbed Vilhelm af Æbelholt egentlig blev kanoniseret. Gennem en nærlæsning af Vilhelms helgenlegende og hans brevsamling når han frem til, at Hvideslægten, særligt Anders og Peder Sunesen som henholdsvis ærkebisp og bisp i Roskilde, var afgørende. Motiverne var dels fremhævelse af slægten gennem dens patronforhold til Vilhelm, dels en lovprisning af klostret Sainte-Geneviève, hvor Peder Sunesen havde opholdt sig og studeret. Skildringen af processen, der førte til kanoniseringen, er overbevisende og et frugtbart bidrag også til Valdemarstidens almenhistorie.

En femte gruppe består blot af et enkelt bidrag. Som en hyldest til Karsten Friis-Jensen behandles hans ufuldendte bidrag til projektet af Michael Winterbottom. Karsten Friis-Jensens opgave i projektet skulle have været en ny udgave af Svend Aggesens værker. Svend Aggesen var Saxo Grammaticus' samtidige og skrev lige som denne en fremstilling af Danmarks historie fra hedensk tid indtil Valdemarstiden, foruden et skrift om hirdloven og en kongerække. Det er ikke den eneste parallel: Begge værker har en vanskelig overlevering, der stiller store krav til en tekstkritisk udgiver. Karsten Friis-Jensen havde allerede med sine

udgaver af Saxo Grammaticus vist sin filologiske ekspertise og sin indsigt i de særlige forhold omkring Saxos tekst. Han var selvskrevet til også at udgive Svend Aggesen, og det er et stort tab for dansk middelalderforskning, at han ikke fik arbejdet færdigt. Det skulle have været udgivet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab i en dobbeltsproget udgave med en paralleloversættelse til dansk ved Peter Zeeberg. Med andre ord: Også den tekstkritiske udgave skulle have været en parallel til Saxo Grammaticus, som Karsten Friis-Jensen udgav for DSL med oversættelse ved Peter Zeeberg i 2005.

En ny udgave er nødvendig, fordi opfattelsen af overleveringen har ændret sig, siden M.Cl. Gertz med stor dygtighed udgav teksten i 1915. Gertz regnede med en dobbelt overlevering gennem dels en afskrift ved den kgl. historiograf Claus Christoffersen Lyschander (1558-1624), dels en trykt udgave fra 1642 ved Stephanus Johannis Stephanus (1599-1650). Gertz konkluderede, at Lyschanders afskrift kom Svend Aggesens tabte original nærmest, mens Stephanus' udgave gengav en middelalderlig bearbejdelse af teksten. I 1978 argumenterede Karsten Christensen overbevisende for, at Svends værker kun var overleveret i et enkelt middelalderligt håndskrift, som endnu i 1642 lå på Universitetsbiblioteket i København, men siden er tabt. Der findes i dag blot to tekstvidner: Lyschanders afskrift og Stephanus' udgave. Hermed er det blevet klart, at forskningen må forholde sig til begge versioner for at fastslå, hvad der egentlig stod i Svend Aggesens værker. Afskriften er meget fejlfuld, og Stephanus havde forholdt sig meget frit til sit forlæg, så opgaven er vanskelig. Karsten Friis-Jensen havde en klar opfattelse af forholdene omkring dem, og hvorledes tekstfastsættelsen burde ske. Efter hans død forelå der i et vist omfang materiale til den planlagte udgave, men ikke en egentlig udgave. Michael Winterbottom har gennemgået materialet og konkluderet, at det ikke er muligt at lave en posthum udgave af Svend Aggesens værker, da Karsten Friis-Jensen ikke har redegjort for principperne bag sin tekstfastsættelse, og disse ikke lader sig rekonstruere på basis af det foreliggende materiale. Til gengæld bringes alle Karsten Friis-Jensens rettellesforslag til M.Cl. Gertz' udgave fra 1915 i et appendiks og tillige en række af Winterbottoms egne forslag. Dermed må vi desværre lade os nøje.

Bogens bidrag er alle af høj kvalitet og vil være til stor nytte for den fremtidige forskning. Redaktørerne har sat et fint minde over en inspirerende forsker, lærer og ven. Jeg er sikker på, at han ville have været stolt!

Anders Leegaard Knudsen